

CZU: 94(478):725.182(=161.1)"13/14"

DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.6583847>

STĂPÂNIRILE DOMNILOR ȚĂRII MOLDOVEI DINCOLO DE NISTRU – CETATEA CERN

Ion EREMIA

Universitatea de Stat din Moldova

Istoria Țării Moldovei de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea este încă învăluită de mister, de aceea cercetarea cu atenție a surselor istorice existente rămâne un obiectiv prioritar al istoricilor. Una dintre aceste surse este *Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate*, alcătuită conform cercetărilor recente ale specialiștilor din Rusia, prin anii 1375-1381, care ne oferă o informație unică despre răspândirea autorității politice a domnilor Moldovei pe malul stâng al gării Nistrului. Sursa respectivă atestă limpede că pe teritoriul din stânga Nistrului, nu prea departe de țărmul Mării Negre, în răstimpul secolelor XIV – XVII a existat o cetate/castel/oraș, Cern, care un timp, pe la sfârșitul secolului al XIV-lea și, poate, la începutul secolului al XV-lea s-a aflat în componența Țării Moldovei. La începutul deceniului trei al secolului al XV-lea teritoriul respectiv era deja controlat de autoritățile poloneze.

Cuvinte-cheie: Țara Moldovei, Cern, *Lista orașelor rusești*, Maurocastron, Nistru.

THE DOMINIONS OF THE RULERS OF MOLDOVA BEYOND THE DNIESTER – CERN FORTRESS

The history of Moldova at the end of the 14th century and the beginning of the 15th century is still shrouded in mystery, which is why the careful growth of the existing historical sources remains a priority for historians. One of these sources is the *List of Russian cities, distant and close*, compiled according to the latest research of Russian specialists, from the years 1375-1381 and which provides us with unique information about the spread of political authority of Moldovan gentlemen on the left bank of the Dniester. The source clearly states that on the left bank of the Dniester, not far from the shores of the Black Sea, during the fourteenth and seventeenth centuries, there was a fortress / castle / town, Chern, which once, at the end of the fourteenth century and perhaps at the beginning of the 15th century was part of the Country of Moldova. At the beginning of the third decade of the 15th century, the territory was already controlled by the Polish authorities.

Keywords: Moldova, Chern, *List of Russian Cities*, Maurocastron, Dniester.

Faimoasa sursă istorică narativă, *Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate*, alcătuită în perioada anilor 1375-1381, conține informații valoroase referitoare la orașele din Țara Moldovei din ultimul pătrar al secolului al XIV-lea. Iată textul respectiv al *Listei* în limba română, tradus după varianta prezentată de M.N. Tihomirov: „La Dunăre, cetatea Vidicev, cu șapte ziduri de piatră, Mdin (Vidin). Și de partea cealaltă a Dunării. Ternov (Târnovo), acolo zace sfânta Paraschiva. Și pe Dunăre, Drestvin (Dristor), Vicina, Chilia. Iar la gura Dunării, Satul Nou. Caliacra. La mare, Varna, Cavarna. Iar pe această parte a Dunării. La gura Nistrului, mai sus de mare, Cetatea Albă. Cern, Târgul Iașilor pe râul Prut. Târgul Roman pe Moldova. Neamț în munți. Piatra lui Crăciun. Suceava. Seret. Baia. Țețina. Colomeia. Orașelul de pe Ceremuș. Pe Nistru Hotin. Acestea sunt orașele bulgărești și românești” [1, p.223]. Ținând cont de importanța acestei surse pentru istoria noastră și pentru ca cititorul să se familiarizeze și cu textul inițial, ne permitem să prezentăm și originalul acestuia: „На Дунаи, Видычев град, о седми стенах каменных, Мдин. И об ону страну Дунаа. Тернов, ту лежит святаа Пятница. А по Дунаю, Дрествин, Дичин, Килиа. А на усть Дунаа, Новое село. Аколякра. На море, Карна. Каварна. А на сеи стороне Дунаа. На усть Днестра над морем, Бельгород. Черн, Ясьский торг на Пруте реце. Романов торг на Молдове. Немечь в горах. Корочюнов камен. Сочява Серет. Баня. Чечюнь. Коломыя. Городок на Черемоше. На Днестре Хотень. А се болгарский и волоский гради” [1, p. 223].

Unii istorici au legat istoria acestui Cern de enigmaticul Maurocastron, adică a Orașului Negru amintit de sursa istorică bizantină din secolul al X-lea, cunoscută cu numele *Notițele Toparhului Grec*.

O examinare a opiniilor existente către începutul secolului al XX-lea referitoare la localizarea orașului Maurocastron după sursa bizantină a fost făcută de Friederich Westberg. Așa, afirma el, V.G. Vasilevski (1838-1899) vedea în Maurocastron orașul Akkerman de la Nistru și indica la hărțile italiene din secolele XIII-XIV, pe unele dintre ele indicându-se Maurocastro, Mancastro, Maucastro, Maocastro. Dar F.Vestberg atenționează la faptul că deși în *Lista orașelor rusești* se indică la existența la gurile Nistrului a orașului Belgorod (Cetatea Albă), deosebit de Cern, V.Vasilevski identifică Maurocastronul toparhului grec cu Maurocastro,

Mancastro, Maocastro hărților italiene. Aceeași identificare, sublinia Westberg, o făcea și Wilhelm Tomaschek (1841-1901) – el considera că este în afară de orice îndoială faptul că bizantinii secolului al X-lea sub Maurocastron înțelegeau cetatea situată pe locul actualului Akkerman, la limanul Nistrului, iar hărțile italiene, spre exemplu harta lui Petro Vesconte (1310-1330) din 1318, indică la Maurocastro, Morocastro, Mocastro, Moncastro. Examinând și alte opinii, Westberg concluzionează că nu se poate demonstra localizarea Maurocastronului lângă Perekop, nu este de crezut nici identificarea Maurocastronului cu Akkermanul, iar trecerea toparhului la pragurile Niprului exclude situarea Maurocastronului la apus de Niprul de jos [2, p.29-32]. Un alt autor, A.L. Bertié-Delagar (1842-1920), de asemenea semnala mai multe interpretări în privința localizării cetății Maurocastron undeva între râurile Nipru și Nistru [3]. Este extrem de dificil de localizat orașele indicate în sursa bizantină, inclusiv Mavrocastru, sublinia și G.Litavrin [4, p.114-127].

Dar, nu toți specialiștii consideră sursa bizantină drept o sursă demnă de încredere și la Congresul al XIII-lea internațional al istoricilor din anul 1970, care a avut loc la Moscova, istoricul american Igor I. Șevcenko (1922-2009) a pus în cel mai serios mod problema că această sursă bizantină în realitate este un fals alcătuit și publicat în anul 1819 de elinistul francez de origine germană Charles Benoît Hase (1780-1864) [5, p.71-95]. Unii istorici [6, p.20-27] au contestat argumentele lui I.Șevcenko, dar în ultima vreme în istoriografia rusă contemporană au apărut mai multe studii care, se pare, demonstrează falsitatea acestei surse [7, 8, 9, p.331-352].

Alți istorici au neglijat existența orașului Cern și au citit textul *Listei orașelor rusești* și în felul următor: „Черняськый торг на Пруте реце”, ceea ce ar însemna „orașul Cernăuți de pe râul Prut” [10, 11, p.72].

Problema localizării orașului Cern, menționat în *Lista orașelor rusești* alături de Cetatea Albă ca fiind oraș românesc (волоцкий) din Țara Moldovei, este destul de vagă: „La gura Nistrului, mai sus de mare, Cetatea Albă. Cern” (На усть Днестра над морем, Бельгород. Черн).

Mai multe surse anterioare alcătuirii *Listei orașelor rusești* menționează o Cetate Neagră în stânga râului Nistru. Aici vom invoca doar un singur exemplu: este vorba de o hartă atribuită lui Petro Vesconte, amintit mai sus, anexată la cronică lui Marino Sanudo cel Bătrân (1270-1343), dar alcătuită pe la 1320, hartă în care pe malul stâng al fluviului Nistru apare localitatea Marocastro [12, p.446]; adică o Cetate, însoțită de apelativul „negru”, exista deja în primul sfert al secolului al XIV-lea.

Călătorul francez Ghillebert de Lannoy (1386-1462), care ajungea din Polonia la Cetatea Albă în anul 1421, nota în jurnalul său de călătorie că în timpul cât s-a aflat el aici „a venit acolo pe o margine a râului (Nistru – I.E) ... sus-numitul Gheldigold, guvernatorul Podoliei, pentru a face și a întemeia cu mare silință o cetățuie nouă care a și fost făcută în mai puțin de o lună de către sus-numitul Vitovt într-un loc pustiu unde nu se găsește nici lemn, nici piatră”. Autorul ne dă răspuns și la întrebarea referitoare la originea materialelor de construcție, specificând că „acel guvernator adusese cu sine 12 000 de oameni și 4 000 de care încărcate cu piatră și lemn” [13, p.50-51]. Din cele relatate de Ghillebert de Lannoy reiese limpede că polonezii au construit o „cetățuie” nouă, fără a specifica că anterior, undeva în aceeași regiune, a mai fost vreo întăritură de acest fel. Noua cetățuie, după cum reiese din sursele ulterioare, de asemenea, a purtat numele de Cern.

Așadar, conform acestei informații, cetatea Cern ar fi fost construită abia la 1421, din ce ar reieși că numai după această dată el ar fi fost un timp în componența Țării Moldovei și numai după această dată știrile privitor la orașele moldovenești ar fi fost incluse în *Lista* menționată.

O altă sursă istorică, *Lista orașelor lui Svidrigailo*, cunoscută încă din prima jumătate a secolului al XIX-lea [14], care conține informații detaliate despre orașele ce aparțineau cneazului exilat, a fost redactată, după cum a demonstrat destul de convingător S.V. Polehov, în lunile septembrie-octombrie 1432 [15, p.120; 16, p.265]. Printre alte orașe, *Lista* respectivă indică și la castelul Czarnygrad (Черниград), urmate de Kaczakeejw (Hadjibej), Mayak și Karawull, din aceeași regiune, care, de asemenea, aparțineau lui Svidrigailo [16, p.523].

Așadar, sursele invocate atestă existența unui oraș/cetăți/castel în partea stângă a Nistrului, nu departe de malul Mării Negre, care, la un anumit moment al istoriei sale, a aparținut Țării Moldovei, despre care fapt atestă destul de limpede *Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate*.

Istoricul ucrainean Fiodor E. Petrun (1894-1963), într-un studiu publicat în anul 1926, scria că alături de Cetatea Albă, pe malul stâng al Nistrului, adică pe teritoriul Ucrainei contemporane, exista de mai multă vreme Cetatea Neagră [17, p.158-160].

Istoricul din Rusia M.N. Tihomirov (1893-1965), referindu-se la hărțile din secolele al XVII-lea și al XVIII-lea publicate de V.Kordt (1860-1934) la Kiev în anul 1931, atenționează că în ele apare menționat pe malul stâng al limanului Nistrului localitatea Czarn. M.N. Tihomirov nu avea nicio îndoială: „Acesta și este

orașul Cern" din *Lista orașelor rusești* [1, p.226, 228], punct de vedere cunoscut în istoriografia rusă încă de la începutul secolului al XX-lea și împărtășit și de alți istorici ruși [18, p.40-41].

Această opinie, deși cunoscută istoriografiei românești, nu a fost împărtășită întotdeauna [19, p.268, 302]. În schimb, Virgil Ciocâltan accepta opinia lui Matei Cazacu în 1986, conform căreia „este vorba foarte probabil de Czarnigrad, așezare aflată în apropierea Cetății Albe, pe țărmul stâng al Nistrului în dreptul celui mai sudic vad al acestui fluviu” [20, p.129].

În anul 1994 Ștefan S. Gorovei accepta teza lui Matei Cazacu care în 1986 formula și el concluzia despre existența a două orașe diferite – Cetatea Albă în dreapta Nistrului și Cetatea Neagră (Czarnigrad) în stânga râului [21, p.101-104], întrevăzând în aceasta posibilitatea modificării mai multor teorii istorice privind Cetatea Albă [22, p.52]. Câțiva ani mai târziu, în anul 1998, Mariana Șlapac susținea că „este cazul să punem în circulație o nouă ipoteză, mult mai verosimilă, conform căreia Cetatea Neagră (Maurokastron, Nigrumcastrum, Cern, Czarnigrad ș.a.) coincide cu Czarne din harta lui G. Le Vasseur de Beauplan din 1650, indicată și pe harta lui I.M. Probst din 1628” [23, p.17].

Pronunțându-se asupra frazei că „acestea sunt orașe bulgărești și românești”, Nicolae Russev nu crede că este vorba de o eroare a copiștilor ulterioari, ci de faptul că unele orașe, care mai înainte se considerau „bulgare” (Cetatea Albă și altele), au devenit „volohi”, adică moldovenești (de fapt, termenul „volohi” semnifică românești – *I.E.*). În opinia autorului, alcătuirii *Listei* intenționat nu au împărțit orașele mai detaliat, pentru că documentul trebuia să contribuie la consolidarea lumii ortodoxe, nu la destrămarea acesteia. Cu alte cuvinte, consideră Nicolae Russev, **pasajul poate fi privit ca o reflectare a situației politice actuale** (subl. – *I.E.*), dar și a reminiscentelor trecutului, când Cetatea Albă și o serie de orașe de la Dunăre erau, de fapt, bulgare. Așadar, N.Russev s-a exprimat destul de clar: *Lista orașelor rusești*, cel puțin partea examinată de domnia sa, orașele bulgare și volohi, reflecta situația politică actuală la momentul elaborării ei [24, 25, p.72]. Cu alte cuvinte, la momentul alcătuirii *Listei* cu pricina orașul Cern era parte componentă a Țării Moldovei.

Într-un studiu consacrat activității minorităților în Moldova, un alt specialist din Ucraina, Petro Malciuk, afirmă că încă până la formarea statului Țara Moldovei pe teritoriile respective de la est de Carpați „existau orașe în care frații aveau «locuri» ale lor, iar aceste orașe care erau autentice moldovene (cred că mai precis ar fi să afirmăm că ele erau „autentice românești” – *I.E.*), se aflau, câteva, în vicariatul Rusiei, iar alte câteva în vicariatul Tartariei Aquilionare” [26, p.104-105]. Referindu-se la activitatea *Societății Fraților Pelerini din dragoste pentru Isus Cristos*, fondate la 1252 de papa Inocențiu al IV-lea, P.Malciuk scrie că ei au activat în Rusia, Podolia, Volânia, Lituania, Moldova și Valahia, cu toate că sursa originală în limba latină atestă nu Moldova și Valahia, ci *Walachiam utremque* [26, p.107], ceea ce ar semnifica *ambele Valahii*, fiindcă la mijlocul secolului al XIII-lea pe teritoriile extracarpatiche nu existau două state, iar autorul sursei habar nu avea de faptul că peste un secol pe teritoriile de la răsărit de Carpați avea să apară un stat care se va numi Moldova. De aceea, transpunerea termenului Moldova pentru teritoriile respective din secolul al XIII-lea este o gravă eroare metodologică – teritoriul extracarpatic era cunoscut în sursele străine cu termenul Valahia. Cercetările lui Petro Malciuk, după sursa *Provinciale Ordinis Fratrum Minorumvetustissimus secundum Codicam Vaticanum nr.160*, compilată pe la 1343, au demonstrat că *Vicariatul Minorit din principatul rus al Galiției* a fost instituit prin anii 1335-1340 și cuprindea 13 case: Lemburge, Grodech, Colomia, Galciff, Nostin, Caminix, Scotorix, Cusminem, Cereth, Modaluie, Cotham, Licostoni și Albi Castri [26, p.112].

Referindu-se la Vicariatul Aquilionar, numit și *Vicaria Tartariae Aquilionaris*, Petro Malciuk afirmă că el includea o zonă întinsă, inclusiv „partea nordică a Mării Negre, de la Vicina pe Dunăre (incluzând sudul Moldovei), până la Nistru, având opt case ...: Vicina, Mauro Castro, Cersona, Cimbalo, Barasson, Soldaia și două case la Caffa”. „Două dintre cele opt case, ține să sublinieze Petro Malciuk, se aflau la Vicina și Mauro Castro, în Moldova Meridională” [26, p.114]. Iarăși o informație gratuită: nu dispunem de niciun argument că teritoriile pe care erau situate Vicina și Mauro Castro ar fi fost incluse în acel timp în „Moldova Meridională”, care, la acel moment, nici nu exista.

P.Malciuk mai face referință la trei surse (scrisoarea fr. Ladislau-1387, lista unui minorit anonim, *Vetusso Provinciale* ale fr. Paolino de Veneția), care indică la câteva orașe-locuri, anume: Cusminem, Cereth, Modaluie, Cotham, Licostoni, Albi Castri, Vicina (fără niciun argument, localizează Vicina „în vechea Moldovă”, „pe malul nordic al Dunării, în vecinătatea unui lac, ce ar corespunde unei localități dintre Galați și Ismail sau Tulcea” – *I.E.*) [26, p.119] și *Maurum Castrum*. Toate acestea, crede P.Malciuk, „după fondarea principatului independent, au devenit orașe moldave” [26, p.114]. Lăsăm deocamdată fără comentariu această ultimă frază

a lui Petro Marciuk și atenționăm că în toate cele trei surse invocate de autor se indică limpede la existența a două orașe diferite – Albi Castri și Maurum Castrum, ambele localizate de autor în Moldova Meridională. Și încă un lucru interesant observăm în studiul lui Petro Marciuk: el afirmă că Licostoni și Albi Castri le găsim și în *Lista „rusă”*, iar Vicena și Maurum Castrum – în lista tătară [26, p.114]. Cu alte cuvinte, autorul nu face nicio legătură între orașul Cern amintit în *Lista orașelor rusești* și Maurum Castrum din sursa tătară, invocată de domnia sa.

Reieșind din conceptul că Maurum Castrum și Albi Castri este unul și același oraș din Moldova de sud, în fața lui P.Malciuk apărea întrebarea: de ce în ambele liste este menționată aceeași cetate? Dar ipoteza pe care o înaintează autorul referitoare la existența orașului Mauro-Aspro-Castron [26, p.115] încurcă și mai mult lucrurile. În cazul de față, nu este vorba de nicio eroare a cronicarilor, sau că ei ar fi avut anumite motive să procedeze așa, cum presupunea P.Malciuk [26, p.115]. Lucrurile devin absolut explicabile, dacă admitem că Albi Castri și Maurum Castrum erau două orașe diferite. Primul era situat în partea de sud a spațiului dintre Nistru și Prut, este vorba de Cetatea Albă, iar cel de al doilea era situat pe malul stâng al Nistrului, de aceea el și este amintit în custodia de Gazaria al Vicariatului Aquilionar (*Vicaria Tartariae Aquilionaris*).

Examinând mărturia lui Gilbert de Lannoy, cercetătoarea din Ucraina O.V. Belețkaia își revizua opinia exprimată anterior, conform căreia guvernatorul Podoliei ar fi construit, poate, „Chornigrod”, adică Orașul Negru. În studiul publicat în anul 2021 autoarea scrie că dacă orașul a existat deja la sfârșitul secolului al XIV-lea, este puțin probabil ca Gedigold să fi ordonat construcția castelului [27, p.51]. Nu cred că sunt motive pentru revizuirea opiniei. În condițiile vitrege de la sfârșitul secolului al XIV-lea și începutul secolului al XV-lea, vechea cetate ar putea fi ruinată și polonezii, poate în același loc, poate în apropiere de vechile ruini, au construit o altă cetate, semn al răspândirii autorității regelui polon la 1421 în această regiune. Această stare de lucruri nu poate fi ignorată.

În legătură cu informația din *Lista orașelor lui Svidrigailo*, O.V. Belețkaia scrie că acest Cearnigrad (Чарниград) din sursa citată nu are o atașare geografică, așa că este imposibil de localizat. Se poate doar concluziona, consideră autoarea, existența castelului, adică acest „oraș” era o așezare fortificată. De asemenea, autoarea urmează sursa respectivă și susține că orașul trebuie căutat pe teritoriul Podoliei. Dar întrucât malul drept al Nistrului, inclusiv teritoriul orașului contemporan Cetatea Albă, nu a făcut niciodată parte din Podolia, prin urmare, Orașul Negru era situat la est de Nistru și nu departe de „Kaczakeyow” (teritoriul orașului contemporan Odesa), „Mayak” (satul Maiaki, regiunea Odesa), „Karawull” (posibil lângă satul Nadlimanskoe, regiunea Odesa) [27, p.51].

O.V. Belețkaia semnalează că actualmente sunt cunoscute cinci surse documentare din secolul al XV-lea (1432, 1442, două acte din 1469, 1472) și un document din secolul al XVI-lea (1564), care menționează Orașul Negru, considerat, apreciază absolut corect autoarea, ca o localitate care aparținea statului polonez [27, p.48]. Dintre sursele narative, menționează dânsa, iarăși absolut corect, orașul Cern este amintit în *Lista orașelor rusești*, alcătuită, cel mai probabil consideră ea, la sfârșitul secolului al XIV-lea [27, p.48]. Dar, cu toate că în *Lista* respectivă este scris destul de clar că orașul Cern făcea parte din categoria orașelor apreciate drept bulgare și românești (болгарскыи и волоскыи гради), autoarea evită (nu știm din ce cauză) să facă o asemenea apreciere, așa cum o face în cazul în care vorbește, pentru perioada de după 1421, de castelul Cern în calitate de așezare, parte componentă a Poloniei. Belețkaia expune opiniile cercetătorilor referitoare la localizarea cetății Cern și, drept consecință, stabilește următoarele puncte de vedere. O parte dintre cercetători (F.Brun, F.Petrun, I.Skocilias, M.Cazacu) localizau cetatea Cern dincolo de Nistru. Altă parte dintre specialiști (M.Grușevski, A.Gordeeva, A.Tereșcenko, V.Spinei, R.Hautala, I.Sapojnikov) identificau Cernul cu Cetatea Albă. Ulterior, ține să menționeze autoarea, M.Grușevski renunță la această opinie. I.Skocilias este încrezut că Maurocastron nicidecum nu putea fi Asprocastron și vedea continuitatea Maurocastronului din sursele grecești cu Cernul și Czarnigradul de la sfârșitul secolului al XIV-lea – secolul al XV-lea [28, p.120-137]. Cei mai pesimiști (Ia.Bromberg) considerau că este imposibil să se indice un loc anume pentru „Maurum Castrum”; cu toate acestea, nu există nicio îndoială că au fost unul sau mai multe varietăți de „Orașul Negru”, desigur, nu identice cu Akkerman, care a fost întotdeauna doar Orașul Alb. Unii specialiști se limitează doar la informația *Listei* (I.Șevcenko) și afirmă că orașul Cern se afla la gura Nistrului, fără a face alte precizări. În sfârșit, autoarea invocă opinia lui L.L. Polevoi, care considera că în sursele istorice de la sfârșitul secolului al XIII-lea, unul și același oraș era cunoscut în sursele italiene ca Maurocastro, iar în cele bizantine drept Asprocastron [27, p.49-50].

O opinie apropiată de a lui L.L. Polevoi a enunțat realtiv recent Petro Malciuk, amintit mai sus, care, pronunțându-se asupra celor două denumiri ale orașului examinat aici, scria că „orașul Maurum Castrum (Cetatea Neagră) al grecilor era cunoscut de negustorii italieni și de tătari ca Mauocastro, Maocastro, iar mai apoi ca Moncastrum, în timp ce popoarele indigene din Carpați – valahi și ruteni, cunoșteau cealaltă denumire, Asprocastrum – Cetatea Albă, adică Albi Castrum (în românește Cetatea Albă)” [26, p.114].

O.V. Belețkaia scrie că dacă Cern amintit în *Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate* este Orașul Negru pe care îl examinează dânsa, atunci aceasta este probabil cea mai veche mențiune despre acest oraș. În favoarea acestei presupunerii, afirmă autoarea, sunt câteva fapte. În primul rând, este vorba despre orașe. În al doilea rând, el este indicat imediat după Cetatea Albă, la gura Nistrului. Până aici totul este clar. În continuare, însă, autoarea cade pradă unor supoziții, care nu pot fi admise în cercetarea istorică. Astfel, O.V. Belețkaia scrie că următorul document din secolul al XIV-lea, în care **ar putea fi menționat Orașul Negru** (subl. – *I.E.*), este iarlăkul hanului Tohtamâș către Marele Duce al Lituaniei Vitovt. Surprinzător, dar acest document nu există, existența lui, afirmă autoarea, este „dedusă doar ipotetic” și, evident, în acest caz „mențiunea acestui oraș este și ea condițională”. Pentru ca, după toate acestea, să urmeze concluzia autoarei: „Dacă în aceste două documente (în iarlăk și în Listă) era vorba despre Orașul Negru, atunci putem vorbi despre existența lui în secolul al XIV-lea” [27, p.50-51].

În concluzie O.V. Belețkaia formulează presupunerea că Orașul Negru și horodiștea Czarne de pe harta lui G.L. de Beauplan (1595-1673) [29, Harta] este aceeași așezare și era situată pe teritoriul satului contemporan Kalaglia, raionul Beliaevsk, regiunea Odesa, pe malul stâng al Nistrului [27, p.53].

Deci, cetatea Cern, către momentul apariției faimoasei *Liste a orașelor rusești îndepărtate și apropiate*, alcătuită, după cum s-a menționat și mai sus, prin anii 1375-1381, deja exista și către acest timp (1375-1381) era în componența Țării Moldovei [30]. Ulterior (când anume nu se știe) a fost pierdută de moldoveni, ruinată total și construită practic din nou la 1421, pe același loc sau puțin în altă parte, dar tot pe malul stâng al Nistrului, ultima realitate referitor la construcția cetății acceptată și de Virgil Ciocâltan [20, p.131].

Dar o Cetate Neagră apare (e drept, mai târziu) și pe malul drept al Nistrului. Pe la 1443 pârcălabul de Cetatea Albă înălța un fort pe țărmul drept al Nistrului, care se numea tot Czarnigrad (juste en face de Czarnigrad) [31, p.219]. Să fi fost construit un fort în amintirea vechilor posesiuni din stânga Nistrului?

Reieșind din cele prezentate mai sus putem afirma cu certitudine că pe teritoriul din stânga Nistrului, nu prea departe de țărmul Mării Negre, în răstimpul secolelor al XIV-lea și al XVII-lea a existat o cetate/castel/oraș, Cern, care un timp, pe la sfârșitul secolului al XIV-lea și, poate, la începutul secolului al XV-lea, s-a aflat în componența Țării Moldovei. Nu putem stabili cu exactitate timpul, dar *Lista orașelor rusești îndepărtate și apropiate*, alcătuită prin anii 1375-1381, atestă limpede că domniii Moldovei au controlat din punct de vedere politic ambele țărmuri de la gura Nistrului. La începutul deceniului trei al secolului al XV-lea teritoriul respectiv era deja controlat de autoritățile poloneze.

Referințe:

1. ТИХОМИРОВ, М.Н. Список русских городов дальних и ближних. В: *Исторические записки* (Москва), 1952, №40.
2. ВЕСТБЕРГ, Ф. *Записка Греческого Топарха*. С.-Петербург, Типография Императорской Академии Наук, 1910, с.29-32. Disponibil <https://sng1lib.org/book/2770526/e35ee2>. [Accesat: 15.01.2022]
3. БЕРТЬЕ-ДЕЛАГАРД, А.Л. К вопросу о местонахождении Маврокастро. *Записки греческого топарха*. В: *Записки Одесского Общества Истории и Древностей*, XXXIII, 1919.
4. ЛИТАВРИН, Г.Г. *Записка греческого топарха*. В: *Из истории средневековой Европы (X-XVII вв.)*. Москва: Изд-во МГУ, 1957.
5. ŠEVČENKO, I. Toparcha Gothicus. În: *Bulletin d'information et de coordination, association internationale des Etudes byzantines V*, 1971, Athènes – Paris, 1971 (articolul nu a fost accesibil).
6. БОЖИЛОВ, И. *Анонимът на Хазе: България и Византия в Долни Дунав в края на X век*. София: Издателство на БАН, 1979. Disponibil <https://www.twirpx.club/file/3215439/> [Accesat: 11.12.2021]
7. КИЗИЛОВ, М.Б. *Крымская Готия: история и судьба*. Disponibil (<http://ru-sled.ru/m-b-kizilov-krymskaya-gotiya-istoriya-i-sudba/>) [Accesat: 15.02.2022]
8. ИВАНОВ, С. *Расшифровка «Записки готского топарха»*. Disponibil <https://arzamas.academy/materials/1877> [Accesat 15.02.2022]
9. ГАНИНА, Н.А. О статусе «Записки готского топарха» в корпусе источников по истории крымских готов. В: *Именослов. История языка. История культуры*. Университет Дмитрия Пожарского, Москва, 2012, с.331-352. Disponibil (https://inslav.ru/sites/default/files/editions/2012_imenoslov-2.pdf) [Accesat: 06.04.2022]

10. BĂDĂRĂU, D., CAPROȘU, I. *Iașii vechilor zidiri până la 1821*. Ediția a II-a. Iași, 2007.
11. GIURESU, C.C. *Târguri sau orașe și cetăți moldovene din secolul al X-lea până la mijlocul secolului al XVI-lea*. Ediția a II-a. București: Editura Enciclopedică, 1997.
12. ILIESCU, O. Localizarea vechiului Licostomo. În: *Studii. Revista de istorie*, 1972, nr.3.
13. *Călători străini despre Țările Române*. Vol.I. București: Editura Științifică, 1968.
14. КОЦЕБУ, А. *Свитригайло, великий князь Литовский или дополнение к истории Литовской, Российской, Польской и Прусской*. Прибавления, 11. Санкт Петербург, 1835. Disponibil https://rusneb.ru/catalog/000199_000009_003559155/. [Accesat: 06.11.2009]
15. ПОЛЕХОВ, С.В. *Список городов Свидригайла. Датировка и публикация*. Disponibil http://www.drevnyaya.ru/vyp/2014_4/part_9.pdf [Accesat: 06.02.2022].
16. ПОЛЕХОВ, С.В. *Наследники Витовта. Династическая война в Великом княжестве Литовском в 30-е годы XV века*. Москва: Индрик, 2015. Disponibil http://prussia.online/Data/Book/na/nasledniki-vitovta-dinasticheskaya-voyna-v-velikom-knyazhestve-litovskom-v-30-e-godi-xv-veka/%D0%9F%D0%BE%D0%BB%D0%B5%D1%85%D0%BE%D0%B2_%D0%9D%D0%B0%D1%81%D0%BB%D0%B5%D0%B4%D0%BD%D0%B8%D0%BA%D0%B8%20%D0%92%D0%B8%D1%82%D0%BE%D0%B2%D1%82%D0%B0.pdf [Accesat: 06.02.2022]
17. ПЕТРУНЬ, Ф. *Нове про татарську старовину Бозько-Дністряньського стєну*. Східний світ. Харків, 1926, №6. Disponibil <http://litopys.org.ua/rizne/petrun2.htm>; <https://historica.ru/threads/o-gumileve.621/page-> [Accesat: 26.01.2022]
18. ПОДОСИНОВ, А.В. О принципах построения и месте создания „Списка русских городов дальних и ближних”. В: *Восточная Европа в древности и средневековье*. Сб. статей /АН СССР Ин-т истории АН СССР; [Редкол.: Л.В. Черепнин (отв. ред.) и др. Введ. Я.Н. Щапов]. Москва: Наука, 1978.
19. SPINEI, V. *Moldova în secolele XI – XIV*. Chișinău: Universitas, 1992.
20. СІОСІЛТАН, V. Raporturi moldo-lituaniene (1420-1429). În: *România în istoria universală*, III/1. Iași, 1988.
21. CAZACU, M. A propos de l'expansion Polono-Lituaniene au Nord de la Mer Noire aux XIV–XV siècles: Czarnigrad, la "Cité Noire" de l'embouchure du Dniestr. În: *Passé Turco-Tatar Présent Soviétique. Études offertes à Alexandre Bennigsen [Tuco-Tatat Past Soviet Present Studies presented to Alexandre Bennigsen]*. Paris: Éditos Peeters – Louvain-Paris, 1986. Disponibil https://www.academia.edu/13615211/%C3%80_propos_de_l_expansion_polono-lituaniene_au_nord_de_la_mer_Noire_aux_XIVe_XVe_si%C3%A8cles_Czarnigrad_la_Cit%C3%A9_Noire_de_l_embouchure_du_Danube [Accesat: 22.01.2022]
22. GOROVEI, Ș.S. Enigmele Cetății Albe. În: *Magazin Istoric*, 1994, nr.8.
23. ШЛАПАС, М. *Cetatea Albă. Studiu de arhitectură militară medievală*. Chișinău: ARC, 1998.
24. РУССЕВ, Н.Д. *На грани миров и эпох. Города низовий Дуная и Днестра в конце XIII-XIV вв*. Кишинев, 1999.
25. РУССЕВ, Н.Д. Молдавия в «темные века»: материалы к осмыслению культурно-исторических процессов. În: *Stratum plus*, 1999, nr.5. Disponibil (http://stratum.ant.md/05_99/articles/russev/russev00.htm) [Accesat: 16.05.2007]
26. MALCIUK, P. Prezența minorităților în Moldova în contextul expansiunii creștinătății latine către Orient (secolele XIII-XV). În: *Analecta catholica*, VII-VIII, 2011-2012. Chișinău, 2013.
27. БЕЛЕЦКАЯ, О.В. Czarnigrad, ubi Dniestr fluvivus dictus mare intrat... (Черный город в XIV-XVI вв.). В: *Стародавние Причерномор'я*. Выпуск XIII, Одеса, ОНУ, 2021. Disponibil https://www.academia.edu/45604328/%D0%91%D0%B5%D0%BB%D0%B5%D1%86%D0%BA%D0%B0%D1%8F_%D0%9E%D0%BB%D1%8C%D0%B3_%D0%B0_Czarnigrad_ubu_Dniestr_fluvivus_dictus_mare_intrat_%D0%A7%D0%B5%D1%80%D0%BD%D1%8B%D0%B9_%D0%B3%D0%BE%D1%80%D0%BE%D0%B4_%D0%B2_XIV_XVI_%D0%B2%D0%B2_ [Accesat: 16.02.2022]
28. СКОЧИЛЯС, І. Аспрокастрон-Білгород – кафедра Галицької митрополії у XIV ст. В: *Ruthenica*, VIII, 2009. Disponibil http://history.org.ua/JournALL/ruthenica/ruthenica_2009_8/5.pdf [Accesat: 16.03.2022]
29. ЛЯСКОРОНСКИЙ, В.Г. *Гильом Левассер де Боплан и его историко-географические труды относительно Южной России*. Киев: Тип. И.И. Чоколова, 1901, Harta. Disponibil (https://viewer.rusneb.ru/ru/000199_000009_003557492?page=1&rotate=0&theme=white) [Accesat: 13.01.2022]
30. EREMIA, I. *Statutul juridic internațional al Țării Moldovei (de la origini și până la începutul secolului al XVI-lea)*. Chișinău, 2010.
31. ANDREESCU, Șt. Genovezii pe „drumul moldovenesc”. În: *In honorem Ioan Caproșu. Studii de istorie*. Iași: Polirom, 2002.

Date despre autor:

Ion EREMIA, doctor habilitat, profesor universitar, Facultatea de Istorie și Filosofie, Universitatea de Stat din Moldova.

E-mail: ioneremia2007@gmail.com

ORCID: 0000-0002-2007-9233

Prezentat la 20.03.2022